

**STUDENSKI ZNANSTVENI RADOVI DOSTUPNI
NA PORTALU HRČAK: ANALIZA RADOVA KOJI SU
NAPISANI NA TEMELJU DIPLOMSKIH RADOVA
POHRANJENIH U REPOZITORIJU DABAR**

STUDENT RESEARCH PAPERS AVAILABLE UNDER
HRČAK PORTAL: THE ANALYSIS OF PAPERS BASED
ON GRADUATE THESES FROM THE DABAR REPOSITORY

Snježana Dimzov
Filozofski fakultet
Sveučilište u Splitu
zana@ffst.hr

Ivana Batarelo Kokić
Filozofski fakultet
Sveučilište u Splitu
batarelo@ffst.hr

Mate Juric
Odjel za informacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
mjuric@unizd.hr

UDK / UDC [001.8-057.875:614]:[005.92:004.63]
Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
Primljeno / Received: 27. 8. 2020.
Prihvaćeno / Accepted: 23. 11. 2020.

Sažetak

Cilj. Rad problematizira trend objavljivanja radova napisanih na temelju diplomskih radova objavljenih u znanstvenim časopisima u otvorenom pristupu. Objašnjen je doprinos repozitorija znanstvenih radova institucijskoj vidljivosti, kao i uloga knjižnice u oblikovanju repozitorija. U radu se analizira koliko je znanstvenih članaka proizašlo iz

diplomskih radova studenata triju filozofskih fakulteta te se utvrđuje učestalost pristupa i preuzimanja diplomskih i znanstvenih radova i njihovu citiranost. Istražuje se koliko je vremena potrebno da bi se diplomski rad pretvorio u članak i koje su prevladavajuće kategorizacije tih članaka.

Pristup/metodologija/dizajn. Korišten je bibliometrijski pristup, uz metodu analize sadržaja koja je obuhvatila sljedeće pokazatelje: citiranost, zastupljenost znanstvenih radova po znanstvenim područjima, kategorizaciju radova, autorstvo, vrijeme objave te broj pregleda i preuzimanja radova. Polazište za istraživanje bili su svi diplomski radovi pohranjeni u repozitoriju Dabar na tri usporediva filozofska fakulteta u Splitu, Rijeci i Osijeku od 2013. do 2020. godine, ukupno 2791 rad. Nakon povezivanja diplomskih radova s proizašlim znanstvenim radovima objavljenim na portalu Hrčak testirane su razlike u citiranosti i vidljivosti radova u dvama sustavima.

Rezultati. Istraživanje je pokazalo da se približno 6 % diplomskih radova iz društvenog područja i 2 % radova iz humanističkog područja preoblikuje u znanstvene članke objavljene u časopisima dostupnim u otvorenom pristupu na portalu Hrčak. Većina znanstvenih članaka objavi se do dvije godine nakon pohrane diplomskog rada u repozitoriju. Objavom radova u časopisima dostupnim na portalu Hrčak značajno se poboljšava njihova vidljivost. Potvrđena je i važnost otvorenog pristupa diplomskim radovima u sustavu Dabar.

Ograničenja istraživanja odnose se prije svega na početni odabir radova iz područja društvenih i humanističkih znanosti.

Praktična primjena. Na praktičnoj razini rad može poslužiti studentima i mentorima koji namjeravaju diplomske radove pretvoriti u članke, knjižničarima u pružanju podrške studentima i urednicima probirnih časopisa kao analiza postojećeg stanja i polazište za odabir radova.

Društveni značaj. Rad pruža uvid u broj i vrstu studentskih radova koji doprinose vidljivosti fakulteta i posredno sveučilišta.

Originalnost/vrijednost. Prvi put razmotrena je i napravljena analiza studentskih radova koji su objavljeni na osnovi teme i istraživanja iz diplomskih radova.

Ključne riječi: diplomski rad, objavljivanje znanstvenog rada, repozitorij, vidljivost institucije, znanstveni rad studenata

Abstract

Purpose. The paper discusses the trend of publishing papers based on graduate theses in open access scientific journals. The contribution of the repository of scientific papers to institutional visibility is explained, as well as the role of the library in designing and maintaining the repository. The study focuses on the analysis of the number of scientific research papers that originated from the graduate theses of the students of the

three faculties of humanities and social sciences, and the frequency of access and download of the graduate thesis, and scientific papers and their citations. Furthermore, it is explored how long it takes to turn a thesis into an article, and what are the predominant categorizations of these articles.

Approach/methodology/design. A bibliometric approach is used, with the content analysis research method that included the following indicators: citations, representation of scientific papers by scientific fields, categorization of papers, authorship, date of publication, and the number of reviews and downloads. The starting point for the research were all graduate theses stored in the Dabar repository at three comparable faculties of humanities and social sciences in Split, Rijeka, and Osijek in the period from 2013 to 2020, a total of 2791 papers. After connecting the diploma theses with the resulting scientific papers published on the Hrčak portal, the differences in citations and visibility of papers in the two systems were tested.

Findings. The research has shown that approximately 6% of diploma theses from the field of social sciences and 2% of papers from the humanities are transformed into scientific papers published in journals available on the Hrčak portal. Most scientific papers are published up to two years after the graduate thesis is stored in the repository. The publication of papers in the journals available on the Hrčak portal significantly improves their visibility. The importance of open access to graduate theses in the Dabar repository was also confirmed. The limitations of the research relate primarily to the initial selection of graduate theses only in the field of social sciences and humanities.

Practical implications. On a practical level, the paper can serve students and mentors who intend to turn graduate theses into articles, librarians in providing support to students, and editors of overlay journals as an analysis of the current situation and a starting point for selecting papers.

Social implications. The paper provides an insight into the number and type of student papers that affect the visibility of the faculties and indirectly of the universities.

Originality/value. For the first time, an analysis of student papers that originated from the graduate thesis themes and research was conducted.

Keywords: graduate thesis, institutional visibility, repository, scientific research paper publishing, student research work

1. Uvod

Razvoj digitalne tehnologije utjecao je na stvaranje izvorno digitalne građe u znanstvenoj komunikaciji. Znanstvenici su pisali radove i objavljivali ih na mrežnim stranicama ili slali na objavljivanje u znanstvene časopise. Interes za objavljivanjem rastao je, kao i cijene pretplata na komercijalne baze podataka, što je krajem 20.

stoljeća dovelo do krize znanstvenog nakladništva.¹ J. Stojanovski² naglašava da je znanstveno izdavaštvo postalo unosan posao i prepoznaje komercijalizaciju znanstvenog izdavaštva kao uzrok mnogih današnjih problema. Knjižnice su sve teže uspijevale znanstvenicima osigurati relevantne izvore za rad. S rastom cijena pretplata na časopise te pretplata na znanstvene baze podataka, rasla je i potreba otvorenog pristupa. Kod otvorenog pristupa najčešće se misli na dvije opcije objavljivanja: „zeleni“ i „zlatni“ put,³ pri čemu se kod prvog misli na objavljivanje, odnosno arhiviranje u otvoreno dostupnim repozitorijima, a kod drugog na objavljivanje u otvoreno dostupnim časopisima, pri čemu troškove nerijetko plaćaju autori.

Upravo otvoreno dostupni repozitoriji razvili su se iz potrebe omogućavanja otvorenog pristupa znanstvenim radovima koji su najčešće nabavljeni kroz baze podataka komercijalnih izdavača. U početku stvaranja repozitorija naglasak je bio na pohranjivanju samih radova, a vremenom se pojavila potreba za drugim informacijama povezanim s radovima poput sirovih podataka istraživanja, a što je proširilo mogućnosti otvorene znanosti. Otvorena znanost ne podrazumijeva samo otvoreni pristup publikacijama, nego i otvoreni pristup cijelom procesu znanstveno istraživačkog rada koji uključuje otvorene istraživačke podatke, otvoreni kôd, otvorene standarde, otvorene usluge, otvoreni recenzijski postupak i druge rezultate znanstvenih istraživanja.⁴

Uz ključnu ulogu u vođenju institucijskih repozitorija, prepoznaje se značajna uloga knjižničara u pitanjima vezanim uz otvoreni pristup znanstvenim radovima. Promijenjena uloga knjižničara u visokoškolskim i drugim znanstvenim institucijama podrazumijeva veću uključenost u znanstvena istraživanja, nastavu te podršku visokoškolskim nastavnicima i studentima u problematici vezanoj uz objavljivanje. Znanstveni časopisi glavni su kanal objavljivanja u mnogim znanstvenim područjima. U razumijevanju otvorenog pristupa uz institucijske repozitorije prepoznaje se važnost elektroničkih časopisa i njihov utjecaj na postupak izdavanja, distribuciju i upotrebu znanstvenih informacija.⁵ Posljednjih godina unutar Europske unije raste pokret za otvorenu znanost. Inicijativa otvorenog pristupa u Hrvatskoj najviše se

¹ Usp. Hebrang Grgić, I. Kriza izdavaštva znanstvenih časopisa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 47, 1-2(2004), str. 90-93.

² Usp. Stojanovski, J. (R)evolucija znanstvenih časopisa. // Hrvatski znanstveni časopisi / ur. Ivana Hebrang Grgić. Zagreb: Školska knjiga, 2015. Str. 55-77.

³ Usp. Macan, B. Važnost obveza samoarhiviranja radova u otvorenom pristupu za uspješnost digitalnih repozitorija. // Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge; knjižnice i istraživački podaci; pozicioniranje knjižnica i knjižničara / ur. Dina Mašina; Kristina Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 153-168.

⁴ Usp. Stojanovski, J. Promicanje ideja otvorene znanosti u Hrvatskoj. // Socijalne teme 1, 6(2019), str. 167. [citirano: 2020-07-20]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/233286>.

⁵ Usp. Markulin, H.; M. Šember. University of Zagreb Medical School repository: promoting institutional visibility. // Croatian Medical Journal 55,2(2014), str. 89-92. DOI: 10.3325/cmj.2014.55.89.

ogleda u Portalu znanstvenih i stručnih časopisa Hrčak i sustavu Digitalni akademski arhivi i repozitoriji (Dabar), uz koji je povezan i Nacionalni repozitorij završnih radova (ZIR). Ti sustavi visoko pozicioniraju Hrvatsku po otvorenom pristupu.

2. Repozitoriji znanstvenih radova

C. Armbruster i L. Romary⁶ repozitorije dijele na predmetne, istraživačke, nacionalni sustav repozitorija te institucijske repozitorije, pri čemu naglašavaju da je osnova za navedenu podjelu način formiranja repozitorija te vrste korisnika i njihovih potreba. Nadalje, s obzirom na usmjerenost repozitorija naglašava se važnost usklađivanja repozitorija s istraživačkim potencijalima ustanove,⁷ a uključivanjem repozitorija u istraživačku praksu, repozitoriji postaju istraživačka svakodnevnica.⁸

Osnovni motiv uspostavljanja institucijskog repozitorija pri sveučilištu ili fakultetu osiguravanje je dostupnosti radova djelatnika i studenata neke ustanove, vodeći računa o autorskom pravu. Institucijski repozitoriji razlikuju se s obzirom na dostupnost radova, u pojedinim repozitorijima radovi su otvoreno dostupni, dok se kod drugih ograničava dostupnost samo na određene korisnike. U Hrvatskoj, sustav Dabar (Digitalni akademski arhivi i repozitoriji) osnovan je radi potrebe pohranjivanja, pretraživanja i korištenja ocjenskih radova⁹ u digitalnom obliku. Korisnici pohranjuju radove u Dabar nakon prijave u sustav putem identiteta sustava AAI@EduHr. Za uvid u radove otvorenom pristupu nije potrebna prijava, pri čemu treba naglasiti da je otvorena mogućnost više vrsta pristupa: od zatvorenog (rad nije dostupan), preko odgođenog (rad dostupan nakon određenog roka) i pristupa samo za djelatnike ustanove (rad dostupan samo djelatnicima i studentima matične ustanove) do otvorenog pristupa. Najveći je broj radova, 45,1 % u otvorenom pristupu, dok je 41,3 % u ograničenom pristupu, 12,6 % u zatvorenom pristupu i 1 % pod embargom.¹⁰

⁶ Usp. Armbruster, C.; L. Romary. Comparing repository types: challenges and barriers for subject-based repositories, research repositories, national repository systems and institutional repositories in serving scholarly communication. // *International Journal of Digital Library Systems (IJDLIS)* 1, 4 (2010), str. 2. [citirano: 2020-10-25]. Dostupno i na: <https://hal.inria.fr/inria-00465197v2/document>

⁷ Usp. Robinson, M. Promoting the visibility of educational research through an institutional repository. // *Serials Review* 35, 3(2009), str. 134. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.serrev.2009.06.001>.

⁸ Usp. Russell, R.; M. Day. Institutional repository interaction with research users: a review of current practice. // *New Review of Academic Librarianship* 16, 1(2010), str. 127. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614533.2010.509996>.

⁹ Ocjenski rad uključuje završne, diplomske i magistarske radove te doktorske disertacije. Obratom ocjenskog rada student doprinosi području te dobiva akademsku diplomu. Usp. Bourdieu, P. La spécificité du champ scientifique et les conditions sociales du progrès de la raison. // *Sociologie et Sociétés* 7, 1(1975), str. 91-118.

¹⁰ Usp. Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni računski centar (Srce). DABAR: statistika repozitorija [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/stats/objects>.

U repozitorij Dabar mogu se pohranjivati završni i diplomski radovi studenata, disertacije, preprint radovi, znanstveni i stručni radovi, podaci istraživanja, knjige, nastavni materijali, slike, video i audio zapisi, prezentacije te digitalizirana građa.¹¹ Glavni cilj projekta Dabar bio je izgradnja nacionalne infrastrukture za digitalne repozitorije koja bi omogućila organiziranje pouzdanih i interoperabilnih digitalnih repozitorija.¹² Funkcioniranje sustava Dabar regulirano je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju,¹³ prema kojem je određena obveza pohranjivanja završnih i diplomskih radova, što je potaknulo unošenje radova u repozitorij. Premda je Dabar predviđen za samoarhiviranje studentskih radova, u početnoj fazi unošenje radova preuzeli su knjižničari visokoškolskih i sveučilišnih knjižnica. O svakom se institucijskom repozitoriju brine urednik, odnosno osoba iz ustanove koja usko surađuje s timom iz Srca. Vidljivost repozitorija promiče se kroz projekt Europske komisije OpenAIRE (*Open Access Infrastructure for Research in Europe*) a za prijavu u infrastrukturi OpenAIRE potrebna je tehnička usklađenost repozitorija sa smjericama OpenAIRE-a i registracija repozitorija u direktorij akademskih repozitorija sa sadržajima u otvorenom pristupu Open DOAR (*Directory of Open Access Repositories*).

Digitalni repozitoriji proširuju pristup istraživanjima i mogu biti pokazateljem relevantnosti istraživačkih aktivnosti i utjecati na vidljivost pojedine znanstvene ustanove.¹⁴ Tako institucijski repozitoriji poput Fulira¹⁵ „omogućuju prikupljanje, pohranjivanje, diseminaciju i dugotrajno očuvanje znanstvene produkcije određene ustanove“. Nacionalni repozitorij završnih radova (ZIR), uspostavljen pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, kao dio sustava Dabar, prikuplja završne i diplomske radove obranjene na sveučilištima, fakultetima, veleučilištima i visokim školama u Hrvatskoj s ciljem njihove trajne pohrane i javnog pristupa.¹⁶

Institucijski repozitoriji prepoznaju se kao jedan od načina za diseminaciju i očuvanje znanstvenih istraživačkih publikacija, uz naglasak da uspješnost institucijskih repozitorija izravno ovisi o doprinosu istraživača i članova fakul-

¹¹ Usp. isto.

¹² Usp. Celjak, D.; Z. Bekić; M. Cundeković; L. Jertec; M. Milinović; A. Zubić. DABAR-the national infrastructure for digital repositories. // EUNIS 23rd annual congress: shaping the digital future of universities: book of proceedings. / European University Information Systems Organization (EUNIS), 2017. Str. 17. DOI: <https://doi.org/10.17879/21299722960>

¹³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. // Narodne novine 94, 2132(2013). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html

¹⁴ Usp. Vrana, R. Digitalni repozitoriji znanstvenih informacija u knjižnicama visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 59, 3-4(2016), str. 270. [citirano: 2020-08-09] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/187620>

¹⁵ Usp. Macan B. FULIR–Repozitorij cjelovitih tekstova Instituta Ruđer Bošković. // Kemija u industriji, 63, 7-8(2014), str. 269. DOI: <https://doi.org/10.15255/KUI.2013.011>

¹⁶ Nacionalni repozitorij završnih i diplomski radova ZIR [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/o-repozitoriju>.

teta.¹⁷ Budući da je u institucijske repozitorije moguće pohranjivati i prethodno objavljene znanstvene publikacije, javljaju se pitanja vezana za autorsko pravo i pravo distribucije. Objavljivanje članaka u znanstvenim časopisima i njihovo kasnije pohranjivanje u institucijskim repozitorijima uvjetovano je ugovorom koji autor potpisuje s nakladnikom. J. Brown¹⁸ navodi različite politike repozitorija prema vrsti pohranjenih radova (a) repozitorij se koristi za objavljivanje i arhiviranje preprint ili postprint¹⁹ verzija rada; (b) repozitorij se koristi za objavljivanje i čuvanje finalnih verzija rada; te (c) repozitorij se koristi za *online*-pristup časopisu.

I. Melinščak Zlodi²⁰ navodi da su radovi prethodno objavljeni u časopisima koji nisu otvoreno dostupni upravo radovi za koje postoji najveći interes da ih repozitoriji prikupe i objave te je potrebno poznavati i primjenjivati ograničenja koje zadaju časopisi. Stoga, upravljanje institucijskim repozitorijima uključuje veći broj odrednica među kojima je regulacija objavljivanja znanstvenih radova, s obzirom na dostupnost radova i odlučivanje o razini pristupa unutar i izvan institucije.²¹

U pojedinim istraživanjima ističu se suprotstavljena načela tradicionalnog znanstvenog pristupa i prednosti otvorenog pristupa.²² Rezultati istraživanja koje su proveli M. W. Alemayehu²³ te K. V. Stanton i C. L. Liew,²⁴ ukazuju na to da korisnici, istraživači i studenti imaju nisku razinu znanja o institucijskim repozitorijima, ali podržavaju koncept otvorenog pristupa te obaveznu politiku objavljivanja završnih, diplomskih i doktorskih radova u otvorenom pristupu.

¹⁷ Usp. Alemayehu, M. W. Researchers' attitude to using institutional repositories: a case study of the Oslo University Institutional Repository (DUO): Diplomski rad, Oslo: Oslo University College, 2010. Str. 8. Dostupno i na: <http://hdl.handle.net/10642/426> [citirano: 2020-11-04]

¹⁸ Usp. Brown, J. An introduction to Overlay Journals, Str. 4. [citirano: 2020-07-14]. Dostupno na: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/19081/1/19081.pdf>.

¹⁹ Preprint je inačica rada dostupna prije provedbe cjelovitog recenzentskog postupka, a postprint je inačica rada dostupna nakon provedene recenzije, ali prije formatiranja provedenog s ciljem objave u ciljanom časopisu. Usp. Harnad, S. Electronic preprints and postprints. // Encyclopedia of Library and Information Science Marcel Dekker, 67, 4(2003). [citirano: 2020-07-09]. Dostupno na: <http://www.cogprints.org/3020/1/eprints.htm>.

²⁰ Melinščak Zlodi, I. Razvoj otvorenog pristupa u Hrvatskoj. // Otvorenost u znanosti i visokom obrazovanju Ivana Hebrang Grgić (urednica). Zagreb: Školska knjiga, 2018. Str. 52.

²¹ Usp. Pickton, M.; C. McKnight. Is there a role for research students in an institutional repository? Some repository managers' views. // Journal of Librarianship and Information Science 39, 3(2007), str. 153. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000607080418>

²² Usp. Cullen, R.; B. Chawner. Institutional repositories, open access, and scholarly communication: a study of conflicting paradigms. // The Journal of Academic Librarianship 37, 6(2011), str. 460-470. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2011.07.002>.

²³ Usp. Alemayehu, M. W. Nav. dj., str. 3.

²⁴ Stanton, K. V.; C. L. Liew. Open access theses in institutional repositories: an exploratory study of the perceptions of doctoral students. // Information Research 17, 1(2012), rad 107. [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: <http://InformationR.net/ir/17-1/paper507.html>

Nadalje, prema podacima istraživanja T. Ferreras-Fernández i suradnika,²⁵ radovi pohranjeni u otvorenom institucijskom repozitoriju imaju više citata i utjecaja u usporedbi s radovima koji nisu dostupni u otvorenom pristupu. B. Macan²⁶ piše o pozitivnom utjecaju otvorenog pristupa na vidljivost radova i autora, veću vjerojatnost citiranja te samim tim i veću vjerojatnost utjecaja na znanstveno područje.

Način korištenja repozitorija moguće je proučavati kroz analizu pristupnih domena, a rezultati ranije provedene studije autora T. Koler-Povh i suradnika²⁷ pokazuju da korištenje radova objavljenih u otvorenom pristupu u gotovo 90 % slučajeva dolazi iz domena izvan matične ustanove. Nadalje, studije usmjerene na analizu pristupa institucijskim repozitorijima, poput istraživanja koje je proveo M. Robinson,²⁸ ukazuju da je pregled radova u repozitoriju češće rezultat pretraživanja javnih pretraživača, a rjeđe rezultat sustavnog i namjernog pretraživanja repozitorija.

Uspješnost institucijskih repozitorija sagledava se i s obzirom na njihovu integraciju s drugim istraživačkim inicijativama u mrežnom prostoru.²⁹ Značajna je inicijativa na domaćem mrežnom prostoru utemeljenje Hrčka, portala Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa. Na Hrčku se nudi otvoreni pristup radovima objavljenim u tim časopisima. Na sustavu je navedena definicija otvorenog pristupa na temelju Budimpeštanske inicijative iz 2002. godine. Ukratko, otvoreni pristup podrazumijeva:

„slobodnu dostupnost na javnom internetu, s time da se korisnicima dopušta čitanje, preuzimanje, umnožavanje, distribuiranje, tiskanje, pretraživanje..., bez ikakvih financijskih, pravnih ili tehničkih prepreka... Jedino ograničenje reprodukciji i distribuciji i jedina uloga autorsko-pravne zaštite u tom kontekstu sastoji se u tome da se autorima osigura nadzor nad cjelovitošću vlastitog djela, kao i pravo da ih se na ispravan način citira.“³⁰

²⁵ Usp. Ferreras-Fernández, T.; J. A. Merlo-Vega; F. J. García-Peñalvo. Impact of scientific content in open access institutional repositories: a case study of the repository Gredos. // TEEM '13: Proceedings of the First International Conference on Technological Ecosystem for Enhancing Multiculturality. / ur. Francisco José García-Peñalvo. New York: ACM, 2013. Str. 357-363. DOI: <https://doi.org/10.1145/2536536.2536590>.

²⁶ Usp. Macan, B. Važnost. Nav. dj., str. 157.

²⁷ Usp. Koler-Povh, T.; M. Mikoš; G. Turk. Institutional repository as an important part of scholarly communication. // Library Hi Tech 32, 3(2014), str. 430. DOI: <https://doi.org/10.1108/LHT-10-2013-0146>.

²⁸ Usp. Robinson M. Promoting the visibility of educational research through an institutional repository. // Serials Review 35, 3(2009), str. 136. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.serrev.2009.06.001>.

²⁹ Usp. Westell, M. Institutional repositories: proposed indicators of success. // Library Hi Tech 24, 2(2006), str. 216. DOI: <https://doi.org/10.1108/07378830610669583>.

³⁰ O Hrčku. [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/index.php?show=text&str=vise>.

U skladu s navedenim, omogućen je slobodan pristup cjelovitom tekstu svakog članka u pdf formatu, uz vidljivu poveznicu „citiraj“ te druge informacije o samom radu. Kako bi se olakšao pristup i pretraživanje radova, na sustavu Hrčak omogućen je pristup metapodacima putem OAI-PHM protokola. Navedeni protokol Inicijative za otvorene arhive temelji se na pobiranju metapodataka i izgradnji baze podataka u kojoj su pohranjeni metapodaci, a koji se nakon toga mogu pretraživati.³¹ Na taj način moguće je pristupiti metapodacima svakog članka i časopisa na sustavu Hrčak.

2.1. Doprinos repozitorija institucijskoj vidljivosti

Kod prepoznavanja izazova i prepreka povezanih s upravljanjem podacima u institucijskim repozitorijima istraživači kroz šest dimenzija prikazuju glavne izazove s kojima se suočavaju institucijski repozitoriji, uključujući podatke, metapodatke, tehnološke potrebe, potrebe korisnika, etičke probleme te administrativne izazove.³² Svrha je institucijskog repozitorija upravljanje znanstvenim radom u visokoškolskim i drugim znanstvenim ustanovama na načine koji olakšavaju interdisciplinarnu suradnju. A. M. Tmava i D. G. Alemneh³³ navode da je s ciljem povećanja vidljivosti digitalnih izvora presudno koristiti metapodatke koji su u skladu sa standardima.

Na razini ustanove povećanjem kvalitete metapodataka i povezanosti bibliografskih zapisa s cjelovitim tekstovima osigurava se bolja vidljivost znanstvenih radova u otvorenim časopisima.³⁴ Prepoznate su prednosti korištenja institucijskih repozitorija za institucije i autore. Prednosti za institucije su poboljšana vidljivost i rang sveučilišta, povećan pristup neobjavljenim znanstvenim radovima, ušteda fizičkog prostora u knjižnici, očuvanje, ušteda troškova za studente, povećanje čitateljstva, pozitivan utjecaj na kvalitetu studija, upoznavanje studenata s elektroničkim objavljivanjem i smanjenje pokušaja plagiranja među istraživačima.³⁵

³¹ Usp. Melinščak Zlodi, I. ; M. Melinščak. OAI@AKM. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova / ur. Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 192-204.

³² Usp. Joo, S.; D. Hofman; Y. Kim. Investigation of challenges in academic institutional repositories. // *Library Hi Tech* 37, 3(2019), str. 533. DOI: <https://doi.org/10.1108/lht-12-2017-0266>.

³³ Usp. Tmava, A. M.; D. G. Alemneh. Enhancing content visibility in institutional repositories: overview of factors that affect digital resources discoverability. // 2013 International iConference. [citirano: 2020-07-09] Dostupno na: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc146593/m2/1/high_res_d/iConference-Dan-Meti.pdf.

³⁴ Usp. Škorić, L.; D. Vrkić; J. Petrak. Current state of open access to journal publications from the University of Zagreb School of Medicine. // *Croatian Medical Journal* 57, 1(2016), str. 71. DOI: <https://doi.org/10.3325/cmj.2016.57.71>.

³⁵ Usp. Baro, E. E.; P. G. Otiode. Electronic theses and dissertations and institutional repositories: road map to research visibility in Africa. // *Preservation, Digital Technology & Culture (PDT&C)* 43, 3(2014), str. 114-126.

Prednosti za autore vezuju se uz veću vidljivost, vjerojatnost citiranja i prepoznatljivost u znanstvenom području, a što bi autorima trebala biti dodatna motivacija za samoarhiviranje radova u institucijskim i drugim repozitorijima.³⁶

Na citiranost utječu brojni čimbenici, a posebice vidljivost znanstvenog rada koja se postiže objavljivanjem u časopisima u otvorenom pristupu. I. Tahamtan i suradnici³⁷ za radove objavljene od 2000. do 2015. utvrdili su da su čimbenici poput kvalitete rada, čimbenika utjecaja časopisa, broja autora, vidljivosti te međunarodna suradnja u većoj mjeri prediktori citata od demografskih osobina poput spola, starosti ili porijekla autora.

Rezultati longitudinalnog kvalitativnog istraživanja o publiciranju u okviru pojedinih sveučilišta koje su C. Gumpenberger i suradnici proveli od 2007. do 2012. godine³⁸ ukazuju na porast broja objavljenih radova u časopisima indeksiranim u visoko cijenjenim bazama podataka. U njihovu istraživanju ukazano je i na rezultate usporedbe humanističkih i društvenih znanosti, pri čemu se pokazalo da su društvene znanosti bile uspješnije u povećanju diseminacije i vidljivosti u digitalnoj i internetskoj eri.

Istraživanja prednosti institucijskih repozitorija s otvorenim pristupom koje su od 2006. do 2011. godine proveli T. Ferreras-Fernández i suradnici³⁹ pokazuju da su otvoreni institucijski repozitoriji povoljan kanal znanstvene komunikacije koji povećava vidljivost i korištenje te omogućava značajan broj citata za literaturu poput doktorskih radova. Kod istraživanja vidljivosti repozitorija, A. Calderón-Martínez i E. Ruiz-Conde su, s ciljem utvrđivanja odlika repozitorija na vodećim europskim sveučilištima, 2012. godine prepoznali veći broj ključnih čimbenika kao što su jezik koji se koristi u okviru repozitorija, raznolikost istraživačkog ili nastavnog sadržaja, veličina ustanove te njezino financiranje.⁴⁰

A. Borrego⁴¹ u svojoj studiji provedenoj u Španjolskoj od 2014. do 2016. pokazuje da su znanstvenici voljni dijeliti svoje radove na akademskim društvenim

³⁶ Usp. Macan, B. Važnost. Nav. dj., str. 157.

³⁷ Usp. Tahamtan, I.; A. Safipour Afshar; K. Ahamdzadeh. Factors affecting number of citations: a comprehensive review of the literature. // *Scientometrics* 107(2016), str. 1195–1225. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-016-1889-2>.

³⁸ Usp. Gumpenberger, C.; J. Sorz; M. Wieland; J. Gorraiz. Humanities and social sciences in the bibliometric spotlight: research output analysis at the University of Vienna and considerations for increasing visibility. // *Research Evaluation* 25,3(2016), str. 273. DOI: <https://doi.org/10.1093/reseval/rvw013>.

³⁹ Usp. Ferreras-Fernández, T.; F. García-Peñalvo; J. A. Merlo-Vega; H. Martín-Rodero. Providing open access to PhD theses: visibility and citation benefits. // *Program* 50, 4(2016), str. 399–416. DOI: <https://doi.org/10.1108/PROG-04-2016-0039>.

⁴⁰ Usp. Calderón-Martínez, A.; E. Ruiz-Conde. The participation and Web visibility of university digital repositories in the European context. // *Comunicar: Revista Científica de Comunicación y Educación* 20, 40(2013), str. 199. DOI: <https://doi.org/10.3916/C40-2013-03-10>.

⁴¹ Usp. Borrego, Á. Institutional repositories versus Research Gate: the depositing habits of Spanish researchers. // *Learned Publishing* 30, 3(2017), str.189. DOI: <https://doi.org/10.1002/>

mrežama, ali je potrebno produbiti znanje o postojanju ili radu institucijskih repozitorija i svijest o prednostima koje nude akademske društvene mreže. Važan pokazatelj produktivnosti autora jest broj citata, a citati su u pravilu povezani s vidljivošću rada. Istraživanje N. Ale Ebrahima i suradnika⁴² provedeno od 2011. do 2012. pokazuje da korištenje marketinških alata doprinosi vidljivosti znanstvenih radova i povećava citiranost. Ipak, ne utječu sve marketinške mrežne aktivnosti na citiranost. J. C. F. de Wintera je 2014. godine proveo analizu mjernih podataka znanstvenih radova objavljenih u PLOS ONE časopisu i utvrdio da je broj *tweeta* bio slabo povezan s brojem citata. Zaključno je utvrđeno kako postupak znanstvenog citiranja djeluje relativno neovisno o društvenoj dinamici na *Twitteru*.⁴³

Kod objavljivanja radova proizašlih iz ocjenskih radova koji su dostupni u otvorenim institucijskim repozitorijima postoji bojazan da neće biti zanimljivi izdavačima za objavljivanje. Ipak, istraživanje koje su 2011. godine proveli M. L. Ramirez i suradnici⁴⁴ pokazuje da su urednici časopisa zainteresirani za objavljivanje diplomskih radova iz područja društvenih znanosti, umjetnosti i humanistike i spremni su ih objaviti u više od 80 % slučajeva. G. Stone i suradnici utvrdili su da pojedina sveučilišta razvijaju svoje časopise sa svrhom osiguranja dostupnosti visokokvalitetnih studentskih istraživanja široj publici te poticanja studenata na rad po najvišim standardima uzimajući u obzir potencijal njihovog rada za širi utjecaj.⁴⁵ Probirni (engl. *overlay*) časopisi probiru radove iz repozitorija te ih nakon recenzijskog postupka i izmjena objavljuju kao znanstvene članke. Također služe jačanju vidljivosti sveučilišta, pripremi studenata za istraživački rad i pomažu u diseminaciji radova.⁴⁶ Primjer interdisciplinarnog probirnog časopisa je ST-open koji je započeo s radom na splitskom sveučilištu, ali je otvoren i za širu akademsku zajednicu. Nakon što članovi uredništva odaberu rad u Dabru,

leap.1099.

⁴² Usp. Ale Ebrahim, N.; H. Salehi; M. A. Embi; F. Habibi; H. Gholizadeh; S. M. Motahar. Visibility and citation impact. // *International Education Studies* 7(2014), str. 122. DOI: <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v7n4p120>.

⁴³ Usp. de Winter, J. C. F. The relationship between tweets, citations, and article views for PLOS ONE articles. // *Scientometrics* 102(2015), str. 1775. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1445-x>.

⁴⁴ Usp. Ramirez, M. L.; J. T. Dalton; G. McMillan; M. Read; N. H. Seamans. Do open access electronic theses and dissertations diminish publishing opportunities in the social sciences and humanities? Findings from a 2011 survey of academic publishers. // *College & Research Libraries* 74, 4(2013), str. 368. DOI: <https://doi.org/10.5860/crl-356>

⁴⁵ Usp. Stone, G.; K. Jensen; M. Beech. Publishing under graduate research: linking teaching and research through a dedicated peer-reviewed open access journal. // *Journal of Scholarly Publishing* 47, 2(2016), str. 149-154. DOI: <https://doi.org/10.3138/jsp.47.2.147>.

⁴⁶ Usp. Marušić, M.; V. Tomić; D. Gudelj; E. Wager; A. Marušić. University repository overlay journal: increasing the quality and visibility of student research at the University of Split, Croatia. // *European Science Editing* 45, 2(2019), str. 39. [citirano: 2020-07-09] Dostupno na: <https://europeanscienceediting.eu/articles/university-repository-overlay-journal-increasing-the-quality-and-visibility-of-student-research-at-the-university-of-split-croatia>.

studentu i njegovom mentoru ponude suradnju u oblikovanju rada i publiciranju znanstvenog članka na engleskom jeziku. Ocjenski rad u Dabru pri tome se smatra nerecenziranom preprint verzijom članka, a recenzira se hrvatska i finalna engleska verzija članka.⁴⁷

2.2. Doprinos knjižnice institucijskoj vidljivosti

Gljučna je uloga visokoškolskih i drugih znanstvenih knjižnica u oblikovanju institucijskih repozitorija. Knjižnice mogu pružiti izdavačke platforme, arhivirati studentske radove, povećati stručnu razinu časopisa kroz aktivnosti poput dodjeljivanja DOI-ova te ponuditi obuku koja uvodi studente u proces stvaranja sadržaja.⁴⁸ Knjižničari često mogu savjetovati studente u vezi odabira vrste pristupa i etičkih pitanja kao i svih ostalih tema povezanih s izdavaštvom. Programi istraživačke obuke kroz koje se obučavaju budući istraživači uključuju sudjelovanje studenata u istraživanjima i objavljivanju, pri čemu se povećava vidljivost institucija.⁴⁹

U istraživanju iskustava i stavova hrvatskih akademskih knjižničara, koje je 2015. godine provela I. Hebrang Grgić,⁵⁰ posredno su ispitivane potrebe korisnika za obrazovanjem o otvorenom pristupu i utvrđeno je da se znanje o otvorenom pristupu treba smatrati jednim od aspekata informacijske pismenosti. Studija iz 2014. godine autorica I. Batarelo Kokić i V. Novosel⁵¹ ukazuje na potrebu poboljšanja razine informacijske pismenosti studenata i integracije informacijske pismenosti u visokoškolske kurikulume te aktivnosti koje se provode u visokoškolskim knjižnicama. Rezultati studije C. Fraser Riehle i M. Kaye provedene 2017. godine ukazuju na mogućnost razvijanja programa u kojima bi surađivali sveučilišni nastavnici i knjižničari,⁵² pri čemu se zajedničkim sudjelovanjem u istraživanjima potiče informacijska pismenost studenata. D. Rubinić i I. Striče-

⁴⁷ Usp. isto, str. 40.

⁴⁸ Usp. Hensley, M. K.; H. R. Johnson. The library as collaborator in student publishing: an index and review of undergraduate research journals. // *Scholarship and Practice of Undergraduate Research* 2, 4(2019), str. 58-67.

⁴⁹ Usp. Higgs, J. Research training and publishing: a partnership approach to liberating scholarship. // *Publishing higher degree research* / ed. Janice Orrell, David D Curtis. Rotterdam: Sense Publishers, 2016. Str. 3-12. DOI: https://doi.org/10.1007/978-94-6300-672-9_1.

⁵⁰ Usp. Hebrang Grgić, I. Information literacy and open access in Croatian academic libraries. // *Library Review*, 65, 4/5(2016), str. 255-266

⁵¹ Usp. Batarelo Kokić, I.; V. Novosel. The ball is in your court: information literacy self-efficacy and information literacy competence relation. // *Information Literacy: lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century* / ur. Serap Kurbanoglu. Cham: Springer, 2014. Str. 518. DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-14136-7_54.

⁵² Usp. Fraser Riehle C.; M. Kaye. Undergraduate researchers report only moderate knowledge of scholarly communication: they must be offered more support. // *Impact of Social Sciences Blog*. 2017 Mar 9. [citirano: 2020-07-14]. Dostupno na: <http://eprints.lse.ac.uk/69936/>.

više⁵³ navode kako učinkovito poučavanje informacijske pismenosti na fakultetima zahtijeva visok stupanj suradnje nastavnika i knjižničara. Kod objavljivanja radova u znanstvenim časopisima studenti, a često i znanstvenici, traže pomoć u odabiru časopisa i sličnim pitanjima vezanim za objavljivanje. A. M. Johnson⁵⁴ piše o promijenjenim odnosima knjižničara, sveučilišnih nastavnika i studenata. Uloga sveučilišnog knjižničara mijenja se na globalnoj razini i uključuje veće sudjelovanje u znanstvenim istraživanjima, poučavanju te podršci i poticanju studenata na znanstveno-istraživački rad.

3. Istraživanje studentskih radova

Svrha istraživanja bila je ukazati na zanimanje studenata i njihovih mentora za objavljivanjem diplomskih radova u znanstvenim časopisima u području društvenih i humanističkih znanosti. Iz tako postavljene svrhe proizašli su ciljevi: a) analizirati repozitorij Dabar i portal znanstvenih časopisa Hrčak kako bi se identificirali radovi koji su objavljeni u hrvatskim časopisima u otvorenom pristupu dostupnima na portalu Hrčak, b) utvrditi znanstvena područja u kojima studenti provode istraživanja koja se kasnije objavljuju u navedenim hrvatskim časopisima, c) utvrditi vrijeme potrebno za objavu rada koji je nastao kao rezultat diplomskog istraživanja, d) kategorizirati objavljene radove te e) utvrditi stupanj njihove vidljivosti.

Nadalje, vezano za vidljivost radova koji su nastali kao rezultat istraživanja provedenih za potrebe objave članaka temeljenih na diplomskim radovima u otvorenom pristupu, usporednom su metodom utvrđeni broj pregleda i broj preuzimanja radova u repozitoriju Dabar i portalu znanstvenih časopisa Hrčak. Naposljetku, istraženo je koliko diplomski radovi i znanstveni članci nastali na temelju njih imaju citata na *Google Scholaru*.

3.1. Istraživačka pitanja

Postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

- (1) U kojoj mjeri pretraženi repozitorij Dabar i portal znanstvenih časopisa Hrčak doprinose vidljivosti studentskih istraživanja, temeljeno na bro-

⁵³ Usp. Rubinić D.; I. Stričević. Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens Graz. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4(2011), str. 41. [citirano: 2020-08-06] Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/338>.

⁵⁴ Usp. Johnson, A. M. Connections, conversations, and visibility: how the work of academic reference and liaison librarians is evolving. // *Reference & User Services Quarterly* 58, 2(2018), str. 91-102. DOI: <http://dx.doi.org/10.5860/rusq.58.2.6929>.

- ju pregleda i preuzimanja radova iz repozitorija i radova objavljenih u otvorenim časopisima?
- (2) Koliko vremena je potrebno za objavu članka nastalog na temelju diplomskog rada?
 - (3) Koliko se diplomskih radova objavi kao članak i postoji li razlika među trima promatranim fakultetima u udjelu objavljenih članaka u odnosu na ukupan broj diplomskih radova?
 - (4) Koja je kategorizacija navedenih radova koji se objavljuju u časopisima u otvorenom pristupu dostupnima na portalu znanstvenih časopisa?
 - (5) Postoje li razlike između dvaju područja znanosti (društvenog i humanističkog) u broju objavljenih članaka na temelju diplomskog rada?
 - (6) Postoji li razlika u citiranosti diplomskih i znanstvenih radova u otvorenom pristupu?

3.2. Istraživačka metodologija

Kako bi se dobio odgovor na postavljena istraživačka pitanja primijenjen je bibliometrijski pristup. Polazište za istraživanje bili su svi diplomski radovi triju filozofskih fakulteta, obranjeni od 2013. do 2020. godine, ukupno 2791 rad. Odabrana su tri fakulteta usporedive veličine, u Splitu, Rijeci i Osijeku. Odabrani fakulteti imaju sličan broj studenata te broj i vrstu studijskih programa. Pregledani su diplomski radovi u okviru sustava Dabar koji se vezuju uz repozitorije navedenih filozofskih fakulteta te su identificirani s njima povezani znanstveni radovi na portalu Hrčak. Prilikom pregleda na Hrčku pretraživani su radovi prema imenu i prezimenu studenata, provjeravana je povezanost teme i sadržaja te imena mentora i članova povjerenstva u slučajevima kada je rad u časopisu imao više autora. Hrčak je izabran za istraživanje polazeći od pretpostavke da je znatan dio znanstvenih radova s filozofskih fakulteta objavljen u hrvatskim časopisima. Nakon povezivanja diplomskih radova s proizašlim znanstvenim radovima, uspoređeni su broj pregleda, broj preuzimanja i *Google Scholar* citiranost radova na sustavima Dabar i Hrčak. Također, sadržajna analiza obuhvatila je i sljedeće pokazatelje: zastupljenost znanstvenih radova po znanstvenim područjima, kategorizaciju radova i vrijeme objave.

Unos metapodataka olakšala je mogućnost preuzimanja jednog dijela metapodataka iz ISVU sustava (informacijski sustav visokih učilišta).⁵⁵ Dabar je 2. srpnja 2020. sadržavao 141 otvoreni repozitorij⁵⁶ i taj broj stalno raste. U Dabar je upi-

⁵⁵ Održavanje Dabra preuzeo je Sveučilišni računski centar – Srce, na čijim je serverima instaliran.

⁵⁶ Usp. Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni računski centar (Srce). DABAR: statistika repozitorija [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/stats/objects>.

sano 125 579 objekata, od čega je najviše završnih radova (43,1 %) i diplomskih radova (41,2 %).⁵⁷

Repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu (FFST) 2. srpnja 2020. imao je 1580 objekata. Najviše je diplomskih radova (50,6 %) i završnih radova (46,6 %). 88,5 % radova ima ograničeni pristup dok 11,2 % ima otvoreni pristup.⁵⁸ Nakon obrane diplomskog rada student donosi diplomski rad u tiskanoj i digitalnoj inačici, koju knjižničar pohranjuje u repozitorij. Većina radova u Repozitoriju FFST-a nije u otvorenom pristupu, što znatno smanjuje vidljivost FFST-a. Broj pogleda u Repozitorij FFST-a u 2019. bio je 74 767, dok je broj preuzimanja bio 2 941.

Repozitorij Filozofskog fakulteta u Rijeci (FFRI) imao je 2021 objekata. Osim velikog broja diplomskih (42,9 %) i završnih (38,7 %) radova, u repozitoriju se nalazi i 7,2 % izvornih znanstvenih radova te ostalih radova u znatno manjem broju. 99,5 % sadržaja je u otvorenom pristupu. Broj pogleda u Repozitorij FFRI-a u 2019. bio je 86 099, dok je broj preuzimanja bio 21 728.⁵⁹

Repozitorij Filozofskog fakulteta u Osijeku (FFOS) imao je 3644 radova. Najviše je završnih radova (43,2 %), diplomskih radova (42,1 %), 7,7 % izvornih znanstvenih radova te manje ostalih radova. 85,3 % radova je u otvorenim pristupu. Broj pogleda u Repozitorij FFOS-a u 2019. bio je 101 639, dok je broj preuzimanja bio 101 639.⁶⁰

3.3. *Tijek i rezultati istraživanja*

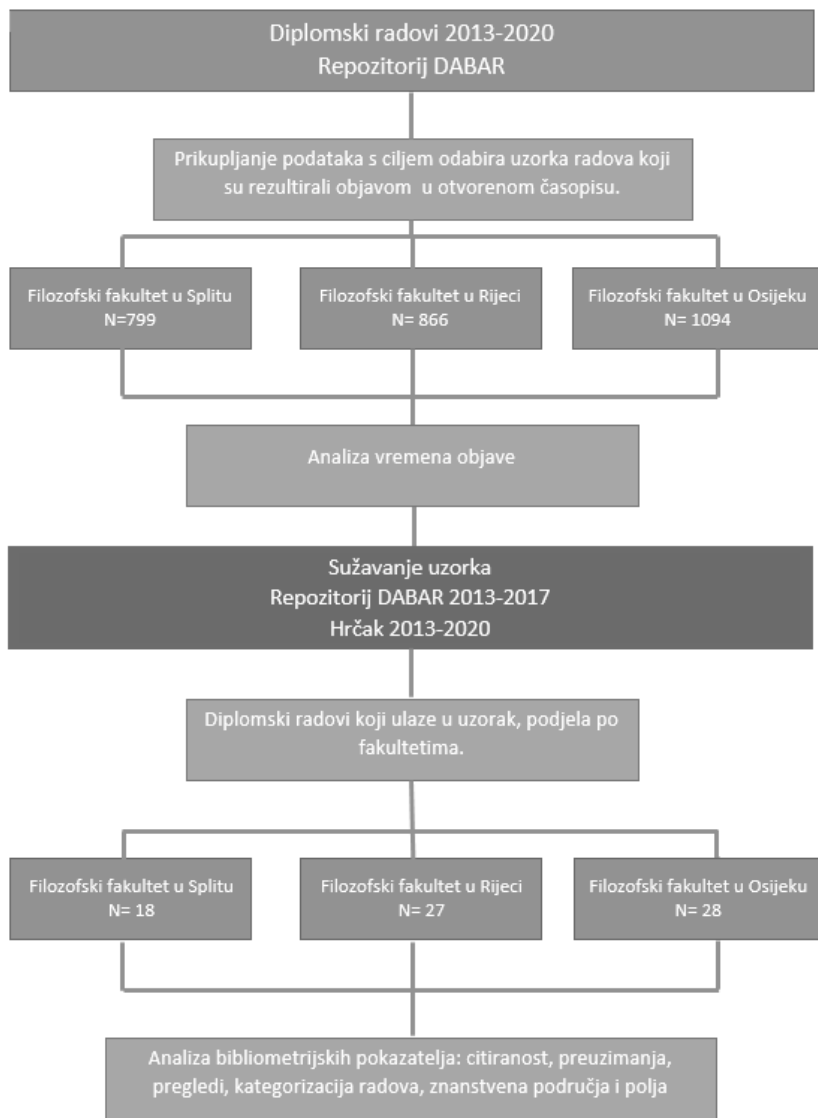
Repozitorij Dabar poslužio je kao polaznica za pronalaženje radova koji su objavljeni u hrvatskim znanstvenim časopisima dostupnima na portalu Hrčak nakon obrane diplomskih radova s temom i metodologijom koja se veže uz prethodno obranjeni diplomski rad. Tijek istraživanja prikazan je na slici 1.

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Filozofski fakultet u Splitu. repozitorij.ffst.unist.hr: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: <https://repozitorij.ffst.unist.hr/stats/objects>.

⁵⁹ Filozofski fakultet Rijeka. Repozitorij Filozofskog fakulteta Rijeka: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-25]. Dostupno na: <https://repository.ffri.uniri.hr/stats/objects>.

⁶⁰ Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. FFOS-repozitorij: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-15]. Dostupno na: <https://repozitorij.ffos.hr/stats/objects>.

Slika 1. Tijek istraživanja

Pretraženi su svi diplomski radovi u repozitorijima triju fakulteta: Filozofskog fakulteta u Splitu – FFST-a, Filozofskog fakulteta u Rijeci – FFRI-a i Filozofskog fakulteta u Osijeku – FFOS-a od 2013. do 2020. godine. Utvrđena je zastupljenost radova po fakultetima i godinama. Pretraženo je 799 radova s Filozofskog fakulteta u Splitu: 6 (2013), 14 (2014), 143 (2015), 159 (2016), 153 (2017), 148 (2018),

163 (2019), 13 (2020). S Filozofskog fakulteta u Rijeci pretraženo je 866 radova: 5 (2014), 188 (2015), 200 (2016), 183 (2017), 143 (2018), 141 (2019), 6 (2020). Dok je s Filozofskog fakulteta u Osijeku pretraženo ukupno 1094 radova: 160 (2013), 171 (2014), 173 (2015), 160 (2016), 150 (2017), 145 (2018), 129 (2019), 6 (2020).

Inicijalno su promatrani svi diplomski radovi s triju odabranih fakulteta, bez obzira na vrstu pristupa. U uzorak su ušli radovi koji su objavljeni u časopisima zastupljenim na znanstvenom portalu Hrčak, prema kriteriju podudarnosti imena i prezimena autora te teme, odnosno naslova rada. Radovi su objavljeni u 52 različita časopisa koji se nalaze na portalu Hrčak. Najviše radova objavljeno je u časopisima: Život i škola (7), Školski vjesnik (6) i Psiholojske teme (6). 22 rada objavljena su od studenata kao samostalni radovi, dok je 69 radova objavljeno uz koautorstvo s mentorima diplomskih radova i članovima povjerenstva za obranu rada.

Pretragom je pronađen 91 rad koji je uvršten u početni uzorak za analizu. Prvo je utvrđeno vrijeme od obrane diplomskog rada do objave rada koji tematski i istraživački proizlazi iz diplomskog rada. Zatim, radovi su podijeljeni na vrstu i znanstvena područja te je istražen broj pregleda i preuzimanja svakog od tih radova u Dabru i Hrčku, kao i broj citata na *Google Scholaru*.

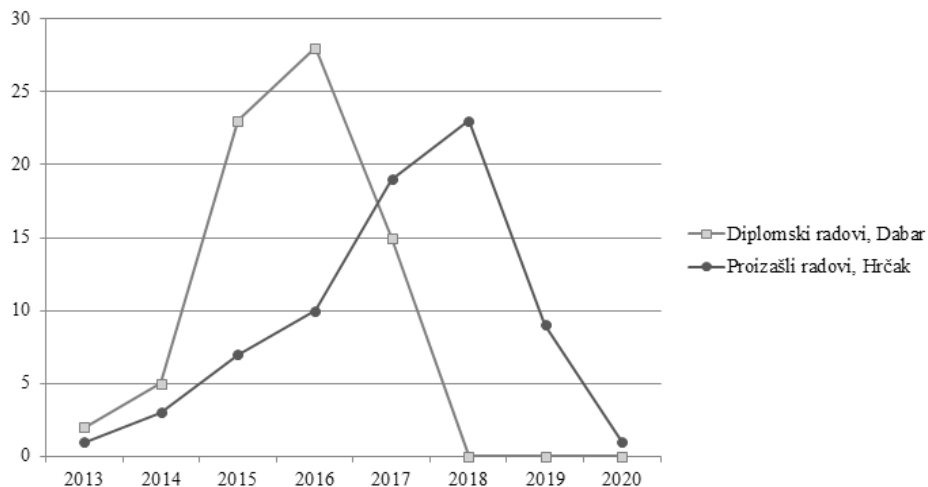
Tablica 1. Vrijeme od objave u Dabru do objave u Hrčku

Razdoblje objave	Dabar i Hrčak 2013–2020. (N = 91)		Dabar 2013–2017., Hrčak 2013–2020. (N = 73)	
	f	%	f	%
kraće od jedne godine	23	25,3	13	17,8
jednu godinu	34	37,4	30	41,1
dvije godine	22	24,2	18	24,7
tri godine	10	11	10	13,7
četiri godine	2	2,2	2	2,7

* f – frekvencija, broj radova

Kako bi dobiveni podaci bili usporedivi na razini fakulteta, 2013. je izabrana kao godina u kojoj su sva tri fakulteta imala unesene radove. Većina članaka napisanih na temelju diplomskog rada objavi se u sustavu Hrčak unutar prve dvije godine od objave u sustavu Dabar (vidi tablicu 1). Međutim, vrijeme od objave u Dabru do objave u Hrčku za 13 % radova dulje je od dvije godine. Dakle, diplomski radovi napisani u 2020. i prethodnih nekoliko godina još

moгу biti objavljeni kao znanstveni radovi. Za diplomske radove napisane prije 4 i više godina vjerojatnost da će biti objavljeni kao članci vrlo je niska i zanemariva (vidi tablicu 1). Sužavanjem uzorka tako da se iz daljnjih analiza isključe diplomski radovi objavljeni u sustavu Dabar nakon 2017. godine dobiveni su realniji postoci objava radova po pojedinim razdobljima (zadnji stupac tablice 1).

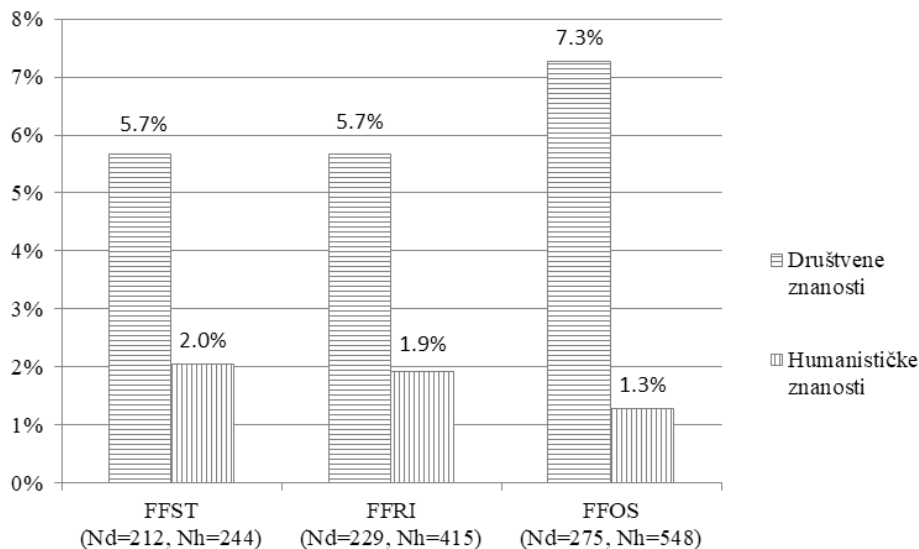

Slika 2. Vrijeme pohrane 73 diplomska rada u Dabru 2013–2017. iz kojih su proizašli radovi pohranjeni u Hrčku 2013–2020. godine

Analiza koja ne bi uzimala u obzir vrijeme potrebno za objavu radova navodila bi na zaključak kako je 3,3 % (91 od 2791) diplomskih radova objavljenih u sustavu Dabar od 2013. do 2020. godine objavljeno kao znanstveni ili stručni rad u sustavu Hrčak. Međutim, zbog očekivanog razdoblja potrebnog za objavu radova iz daljnjih analiza isključeni su radovi koji su objavljeni u sustavu Dabar od 2018. do 2020. godine. Inicijalni uzorak za razdoblje 2013. do 2020. bio je nužan zbog dobivanja podatka o razdoblju potrebnom za objavu radova. Od 2013. do 2017. godine u Dabar su pohranjena 1873 diplomska rada od kojih je 73 kasnije preoblikovano i objavljeno kao rad u časopisima koje obuhvaća sustav Hrčak (slika 2). Radi se o 3,9 % radova. Dakle, može se zaključiti kako približno 4 % diplomskih radova s triju filozofskih fakulteta bude prerađeno i objavljeno kao članak u hrvatskim časopisima.

Na slici 3 može se primijetiti kako je na svim trima fakultetima znatno veći postotak objavljenih radova iz područja društvenih nego iz područja humanističkih znanosti. Sveukupno, 1,7 % diplomskih radova iz humanističkog

(20 od 1206) i 6,3 % diplomskih radova iz društvenog područja (45 od 716) objavljeno je kao znanstveni ili stručni članak. Razlika između dvaju područja znanosti u broju objavljenih članaka na temelju diplomskog rada statistički je značajna (hi-kvadrat = 29,4, df = 1, p < 0,01). Ostala znanstvena područja nisu prikazana jer su manje zastupljena u analiziranom uzorku, s ukupno 8 objavljenih radova.

Slika 3. Udio diplomskih radova obranjenih 2013–2017. iz kojih su proizašli radovi objavljeni na sustavu Hrčak do 2020. godine, s obzirom na područje znanosti

Udio diplomskih radova koji su objavljeni kao rad u Hrčku ne razlikuje se među trima fakultetima (hi-kvadrat = 1,5, df = 2, p > 0,05). Dakle, zanemarivi su trendovi razlika među trima fakultetima koji se mogu primijetiti na slici 3. Jedino su razlike između društvenih i humanističkih znanosti značajne.

Znanstvena područja i polja određena su za svaki diplomski rad i podatak je dostupan u Dabru. U pojedinim znanstvenim poljima na trima fakultetima obranjeno je relativno malo diplomskih radova, pa uglavnom nisu primjerene detaljnije usporedbe tih fakulteta, uz izuzetak usporedbe u znanstvenom polju pedagogije. U tom znanstvenom polju 18 radova koji su objavljeni u Dabru od 2013. do 2017. godine kasnije je objavljeno u Hrčku. Usporedba triju fakulteta (vidi tablicu 2) pokazuje kako ipak ne postoje statistički značajne razlike u udjelu objavljenih članaka u odnosu na ukupan broj diplomskih radova u polju pedagogije.

Tablica 2. Udio objavljenih radova u polju pedagogije

	FFST	FFRI	FFOS
Dabar, broj diplomskih radova (2013–2017.)	119	70	49
Hrčak, broj članka (2013–2020.)	7	5	6
Broj radova koji nisu objavljeni kao članci	112	65	43
% proizašlih radova	6 %	7 %	12 %
hi-kvadrat = 0,4, df = 2, p > 0,05			

Pregledom kategorizacije radova, kao što je vidljivo iz tablice 3, najviše je izvornih znanstvenih radova (53 %), potom stručnih radova (23 %), nešto manje preglednih radova i prethodnih priopćenja, a ostalih je zanemarivo.

Tablica 3. Kategorizacija radova (N = 73)

Kategorizacija radova	f	%
izvorni znanstveni	39	53,4
stručni	16	21,9
pregledni	9	12,3
prethodno priopćenje	7	9,6
recenzija projekta	1	1,4
ostalo	1	1,4

U analiziranom uzorku nema razlika u pregledima, preuzimanjima i citiranosti među izvornim, stručnim i ostalim radovima (Kruskal-Wallisov test).

Tablica 4. Usporedba broja pregleda radova na dva sustava (N = 73)

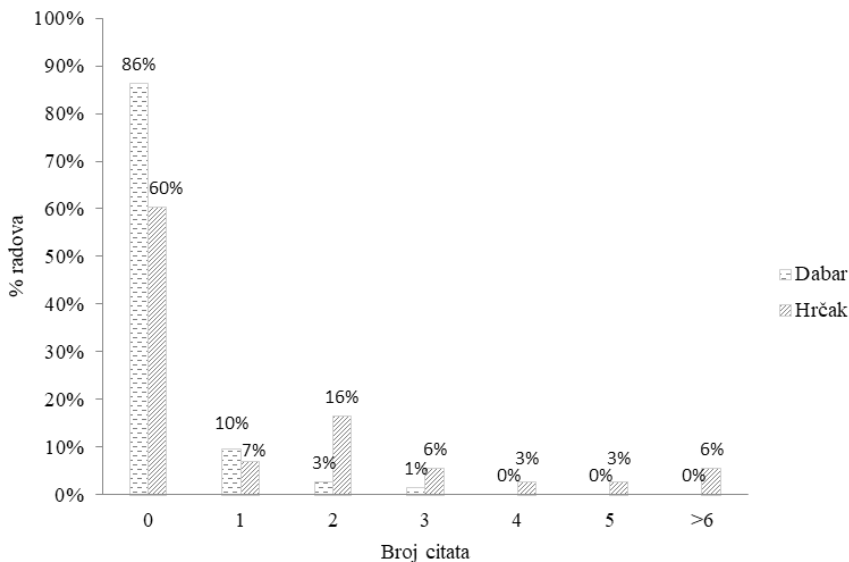
	Dabar	Hrčak
Medijan	139	532
Interkvartilni raspon	123	506
Broj pregleda:	Broj radova:	Broj radova:
do 99	16	5
100–199	32	6
200–299	14	9
300–399	5	6
400 i više	6	48

Medijan broja pregleda radova u Hrčku iznosi 532, a u Dabru 139, što je značajna razlika na Wilcoxonovom testu sume rangova, $T = 23$, $Z = 6,19$, $p < 0,01$. Većina članaka na Hrčku ima preko 400 pregleda, konkretno 66 % radova (48 od 73), dok u Dabru samo 8 % diplomskih radova ima preko 400 pregleda (vidi tablicu 4). Već na temelju tog podatka može se zaključiti kako se vidljivost diplomskih radova znatno povećava objavom u časopisima.

Tablica 5. Usporedba broja preuzimanja radova na dva sustava

	Dabar	Hrčak
Medijan	115	257
Interkvartilni raspon	141	297
Broj preuzimanja	Broj radova	Broj radova
do 99	32	12
100–199	26	15
200–299	8	15
300–399	2	10
preko 400	5	21

Na sustavu Hrčak broj preuzimanja veći je, više se preuzimaju članci nego diplomski radovi iz kojih su proizašli ti članci (Wilcoxonov test sume rangova, $T = 378$, $Z = 5,34$, $p < 0,01$). Za analizirane radove ($N = 73$) medijan broja preuzimanja u Dabru iznosi 115, a u Hrčku 257 (vidi tablicu 5). Kad se iz analize isključe radovi koji u sustavu Dabar nisu dostupni u otvorenom nego u institucijskom pristupu, razlika je i dalje statistički značajna na Wilcoxonovom testu sume rangova ($T = 319$, $Z = 4,03$, $p < 0,01$). Pritom je medijan broja preuzimanja u Dabru 129, a u Hrčku 259.

Slika 4. Google Scholar citiranost radova pohranjenih u Dabru i Hrčku (N = 73 rada)

Najveći broj radova dostupnih u sustavu Dabar, tj. 86 % radova nije citirano, dok u sustavu Hrčak 60 % radova nije citirano (slika 4). Radovi u sustavu Dabar prije su objavljeni i zbog toga dulje vremena dostupni, ali su bez obzira na to radovi u sustavu Hrčak više citirani. U analiziranom uzorku, tri najcitiranija rada objavljena u sustavu Hrčak imaju 7, 11 i 23 citata.

Tablica 6. Citiranost radova dostupnih u Dabru i Hrčku (N=73)

	Dabar	Hrčak
Medijan	0	0
Interkvartilni raspon	0	2
Broj citata	Broj radova	Broj radova
0	63	44
1	7	5
2	2	12
3	1	4
4	0	2
5	0	2
7–23	0	4

Očekivano, manji broj radova citiran je više puta, dok većina radova nije niti jednom citirana (vidi tablicu 6). Srednja (medijan) citiranost na oba sustava iznosi nula, ali Wilcoxonov test sume rangova pokazuje kako postoji statistički značajna razlika između citiranosti u Dabru i Hrčku ($T = 51,5$, $Z = 3,97$, $p < 0,01$). Na sustavu Hrčak 24 znanstvena rada (33 % od 73) citirana su dva i više puta, dok u sustavu Dabar samo 3 diplomska rada (4 %) imaju toliku citiranost. Dakle, više se citiraju članci nego diplomski radovi na temelju kojih su ti članci napisani.

Usporedba broja preuzimanja radova iz područja društvenih i humanističkih znanosti u sustavu Dabar (vidi tablicu 7) provedena je samo za radove koji su u otvorenom pristupu. Sve ostale analize provedene su na cijelom uzorku. Mann-Whitneyev U test pokazuje značajnu razliku u citiranosti diplomskih radova pohranjenih u sustavu Dabar. Više citata imaju diplomski radovi iz područja društvenih znanosti. Također, na sustavu Hrčak radovi iz područja društvenih znanosti imaju veći broj pregleda nego radovi iz humanističkih znanosti (tablica 7).

Tablica 7. Usporedba radova iz područja društvenih i humanističkih znanosti na sustavima Dabar i Hrčak

	Medijan (Društvene)	Medijan (Humanističke)	U	Z	p
Dabar pregledi	165	116	338	1,59	0,11
Dabar preuzimanja	311,5	180	260	-0,25	0,80
Dabar citati	0 (M = 0,27)	0 (M = 0)	360	2,13	0,03
Hrčak pregledi	589	325,5	278,5	2,44	0,01
Hrčak preuzimanja	305	180	316	1,90	0,06
Hrčak citati	0 (M = 1,73)	0 (M = 1,25)	357	1,48	0,13

M – aritmetička sredina

Razlike u korištenju radova iz različitih znanstvenih polja postoje jedino u broju pregleda na sustavu Dabar ($N = 61$) kad se uspoređuju radovi iz pedagogije ($N = 18$), psihologije ($N = 18$) i filologije ($N = 9$) (Kruskal-Wallisov test: $H(2, 45) = 9,13$, $p = 0,01$). Za ostala znanstvena polja nema dovoljno podataka pa nisu uključena u analizu. *Post hoc* usporedbe pokazuju da nema razlike između pedagogije (medijan = 144,5) i filologije (medijan = 137), dok radovi iz psihologije imaju značajno veći broj pregleda (medijan = 227,5).

Usporedba između radova koji su pohranjeni u sustav Dabar u institucijskom ($N = 16$) ili pak u otvorenom pristupu ($N = 57$) očekivano pokazuje razliku u broju preuzimanja radova sa sustava Dabar (vidi tablicu 8). Međutim, zanimljiv je rezultat testiranja razlike u citiranosti članaka objavljenih u časopisima koji su

svi u otvorenom pristupu pohranjeni u sustavu Hrčak. Članci koji su proizašli iz diplomskih radova kojima je pristup ograničen na institucijski pristup imaju manje *Google Scholar* citata u usporedbi s člancima koji su proizašli iz diplomskih radova koji su u otvorenom pristupu.

Tablica 8. Usporedba između radova pohranjenih u Dabar u otvorenom i institucijskom pristupu

	Medijan (institucijski)	Medijan (otvoreni)	U	Z	p
Dabar pregledi	118	165	324	1,76	0,08
Dabar preuzimanja	4,5	129	3,5	6,03	0,00
Dabar citati	0 (M = 0)	0 (M = 0,25)	376	1,79	0,07
Hrčak pregledi	536	532	433	0,31	0,76
Hrčak preuzimanja	239	259	443	0,17	0,86
Hrčak citati	0 (M = 0,31)	0 (M = 1,79)	315	2,14	0,03

M – aritmetička sredina

Zbog visoke asimetričnosti distribucija broja pregleda, preuzimanja i citata radova u sustavima Hrčak i Dabar, tj. ekstremnih vrijednosti, izračunate su Spearmanove rang korelacije među pokazateljima korištenja članaka. Na Hrčku je izrazito visoka korelacija broja pregleda i preuzimanja ($R = 0,95$). Radovi koji se više pregledavaju proporcionalno se više i preuzimaju. U analiziranom uzorku ($N = 73$) prosječan udio broja preuzimanja u odnosu na broj pregleda je 0,59. To znači da u prosjeku 59 % pregleda završi preuzimanjem punog teksta članka.

Na sustavu Dabar korelacije su niže nego na sustavu Hrčak. Rang korelacija broja pregleda i preuzimanja je 0,51. Za razliku od sustava Hrčak, u Dabru je broj preuzimanja često veći nego broj pregledavanja, konkretno kod 21 od 73 diplomskih rada. Veći broj preuzimanja u odnosu na broj pregleda u Hrčku je prisutan samo kod jednog članka, dok je u Dabru takva situacija prisutna kod relativno visokih 29 % radova.

Članci na Hrčku koji su citiraniji imaju više pregleda ($R = 0,55$) i preuzimanja ($R = 0,53$). Na sustavu Dabar nema statistički značajnih povezanosti broja citata s brojem pregleda i preuzimanja radova. Također, na analiziranom uzorku ($N = 73$) nema značajnih korelacija između pokazatelja korištenja sustava Dabar i sustava Hrčak.

3.4. Ograničenja istraživanja

Nekoliko je ograničenja ovog istraživanja. S obzirom na to da se pretraživalo po imenima i prezimenima studenata, nisu uključeni studenti koji su od trenutka diplomiranja do objavljivanja rada promijenili prezime. Kriterij odabira radova u Dabru i Hrčku bio je podudarnost imena i prezimena te naslova, odnosno teme. Naslov diplomskih radova i naslov objavljenog rada bio je isti ili sličan.

Utvrđeno je da u manje od četvrtine analiziranih radova stoji napomena da je objavljeni rad nastao kao rezultat diplomskog rada. Od ukupno 73 analiziranog rada u 16 radova navedeno je da su temeljeni na diplomskim radovima, uglavnom u fusnotama (12), a rjeđe u tekstu (4).

Na podatke o referiranju autora na vlastite diplomske radove moguće se osvrnuti iz aspekta statusa ocjenskih radova dostupnih u repozitorijima s otvorenim pristupom, etičkih standarda u objavljivanju radova te postojećih smjernica za objavljivanje publikacija temeljenih na ocjenskim radovima. K. Hume⁶¹ navodi da radovi pohranjeni u repozitorijima s otvorenim pristupom imaju status objavljenog rada. C. Gilliam i C. Daoutis⁶² naglašavaju nedorečenosti u prepoznavanju i kasnijem publiciranju ocjenskih radova dostupnih u otvorenom pristupu. Prema Etičkom kodeksu,⁶³ uz definiciju plagiranja prepoznaju se razlike u pravilima i posebnosti akademskih disciplina vezano za očekivani načina citiranja objavljenih djela. Potencijalne nedoumice vezane uz postojanje napomena u publikacijama te pitanje samoplageranja⁶⁴ potrebno je sagledati i na temelju postojećih smjernicama za objavljivanje publikacija temeljenih na ocjenskim radovima. Prema uputama za objavljivanje izdavača Elsevier diplomski radovi pohranjeni u institucijskom digitalnom repozitoriju nisu objavljeni radovi te se moguća objava ne smatra sa-

⁶¹ Usp. Hume, K. The perils of publishing your dissertation online. // *The Professor Is In*. 2011. [citirano: 2020-10-01]. Dostupno na: <http://theprofessorisin.com/2011/08/24/the-perils-of-publishing-your-dissertation-online>.

⁶² Usp. Gilliam, C.; C. Daoutis. Can openly accessible e-theses be published as monographs? a short survey of academic publishers. // *The Serials Librarian* 75, 1-4(2019), str. 5-12. DOI: <https://doi.org/10.1080/0361526X.2019.1589633>

⁶³ Usp. Plagiranje je prepisivanje ili preuzimanje ideja, misli, riječi i rezultata drugih autora i prikazivanje kao svojih ili novih; u obzir je potrebno uzeti i pravila, tj. posebnosti pojedinih akademskih disciplina vezane uz konvenciju, stil i očekivanja načina citiranja objavljenih djela. Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Etički kodeks odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju. [citirano: 2020-11-01]. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/StrucnaTijela/Etički%20kodeks%20odbora%20za%20etiku%20u%20znanosti%20i%20visokom%20obrazovanju.pdf>.

⁶⁴ Usp. Samoplageranje je preuzimanje već objavljenih vlastitih ideja ili preuzimanje vlastitog već objavljenog teksta prikazujući ga novim i originalnim. Baždarić, K.; V. Pupovac; L. Bilić-Zulle; M. Petrovečki. Plagiranje kao povreda znanstvene i akademske čestitosti. // *Medicina Fluminensis*, 45, 2(2009), str. 110.

moplagiranjem.⁶⁵ Nadalje, za razliku od ocjenskih radova koji su pohranjeni u repozitorijima, publikacije temeljene na ocjenskim radovima objavljene u časopisima prolaze recenzentski postupak u kojem se dodatno propituje istraživačka metodologija.⁶⁶

Početni uzorak od 2759 diplomskih radova, odnosno svi diplomski radovi obranjeni na trima filozofskim fakultetima od 2013. do 2020. odnose se na različita polja društvenih i humanističkih znanosti, a koja su naznačena u opisu rada pohranjenog u Dabru. Od posebnog istraživačkog interesa bila bi usporedba broja objavljenih radova proizašlih iz diplomskih radova s nekih drugih fakulteta iz različitih područja znanosti. Također, u budućim istraživanjima mogu se obuhvatiti svi filozofski fakulteti u Hrvatskoj. U ovom istraživanju nisu bili obuhvaćeni fakulteti u Zagrebu i Puli jer su veličinom manje usporedivi s fakultetima u Osijeku, Rijeci i Splitu.

U ovom istraživanju, analizirani su znanstveni članci objavljeni u hrvatskim časopisima i oni koji se nalaze u otvorenom pristupu na portalu Hrčak. Jedan dio članaka objavljen je u stranim časopisima te u časopisima ili zbornicima koji nisu indeksirani u Hrčku. Navedeno otvara prostor za dodatna istraživanja, budući da je pretragom EBSCO Discovery servisa pronađeno 7 objavljenih radova koji se temelje na diplomskim radovima FFST-a.

4. Rasprava i zaključak

U razumijevanju prednosti otvorenog pristupa važno je navesti istraživanje koje je proveo B. C. Björk,⁶⁷ prema kojem je broj objavljenih znanstvenih članaka koji su ubrzo nakon objavljivanja dostupni u otvorenom pristupu (u repozitorijima ili časopisima) između 35 i 50 %. Pregledom literature nisu pronađeni rezultati istraživanja u kojima se navode podaci o broju radova u otvorenom pristupu, proizašlih iz diplomskih radova. U ovom istraživanju, na primjeru triju filozofskih fakulteta u Hrvatskoj, svi analizirani radovi objavljeni su u časopisima u otvorenom pristupu i dostupni su u sustavu Hrčak. Dodatno su analizirani bibliometrijski pokazatelji vidljivosti kao što su broj pregledavanja i preuzimanja te citiranost radova. Svi navedeni pokazatelji potvrđuju važnu ulogu repozitorija diplomskih radova, te još više važnost objave znanstvenih radova u otvorenom pristupu. Znanstveni i stručni radovi pregledavaju se i citiraju više nego diplomski

⁶⁵ Usp. Upute za autore Elsevier. [citirano: 2020-10-01]. Dostupno na: http://cdn.elsevier.com/promis_misc/gfa-hupa-case-rpts.pdf

⁶⁶ Usp. Shukla, D.; M. Tripathi; B. I. Devi. Conversion of thesis to peer-reviewed publication. // *Indian Journal of Neurosurgery* 8, 2(2019), str. 97. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0039-1694959>

⁶⁷ Usp. Björk, B. C. Gold, green, and black open access. // *Learned Publishing* 30 (2017), str. 173. DOI: <https://doi.org/10.1002/leap.1096>.

radovi iz kojih su proizašli, te se može zaključiti kako objavljivanje u časopisima koji su zastupljeni na Hrčku značajno pridonosi vidljivosti studentskih radova.

Članci koji su proizašli iz diplomskih radova kojima je pristup ograničen na institucijski pristup imaju manje *Google Scholar* citata u usporedbi s člancima koji su proizašli iz diplomskih radova koji su u otvorenom pristupu. Jedno od mogućih objašnjenja jest da se pri proučavanju teme čitaju ne samo članci nego i diplomski radovi na temelju kojih su nastali ti članci. Međutim, bez obzira na to što su cjeloviti diplomski radovi važni i obično sadrže opsežnije opise i analize problematike kojom se bave, nisu citirani u mjeri u kojoj su citirani članci koji se temelje na diplomskim radovima. Veća citiranost radova objavljenih u časopisima može se povezati i s akademskim savjetima o poželjnim izvorima za citiranje, a u kojima se naglašava da je poželjnije citirati recenzirane članke objavljene u časopisima.⁶⁸ Disertacije se pišu pod vođenjem i konzultacijama s mentorima i povjerenstvom, ali se ne smatraju recenziranom ili referiranom publikacijom.⁶⁹ Također, znanstveni časopisi s transparentnim recenzentskim postupkom prepoznaju se kao najcjeljeniji izvor referenci u akademskom publiciranju.⁷⁰

Članci na Hrčku koji su citiraniji imaju više pregleda i preuzimanja, što može biti pokazatelj kako krajnji korisnici umjereno uspješno pronalaze, pregledavaju, preuzimaju, pa vjerojatno više i čitaju članke koji su citiraniji. Korelacije nisu visoke, što može biti pokazatelj kako su pri traženju i pristupanju člancima prisutni i drugi kriteriji poput relevantnosti ili pertinentnosti za temu koja čitatelje zanima, a ne samo opća citiranost. Isto tako moguće je da se više citiraju članci koji su u većoj mjeri dostupni i koji se više pregledavaju. Te se pretpostavke mogu provjeriti u budućim istraživanjima u kojima bi se detaljnije analizirala informacijska ponašanja korisnika pri pretraživanju radova na sustavu Hrčak. Pritom je potrebno obuhvatiti ne samo pretrage na sustavu Hrčak, nego i dolazne posjete s javnih internet tražilica.

U sustavu Dabar broj preuzimanja često je veći nego broj pregledavanja. Mogući su razni razlozi zašto je tomu tako, od toga da sami autori često preuzimaju svoje diplomske radove do mogućnosti da se izravne poveznice za preuzimanje punog teksta nalaze na e-učionicama, internet tražilicama i drugdje. Broj pregleda i preuzimanja u Dabru nije povezan s brojem citata. Razlog može biti u tome da

⁶⁸ Guidelines on how to write a term paper, bachelor's thesis, diploma thesis and master's thesis at the Institute for macroeconomics. Str. 3. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: https://www.ruhr-uni-bochum.de/mak/mam/content/guidelines_rub_papers_2020.pdf; Vidi također: What types of references are appropriate? [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://psychology.ucsd.edu/undergraduate-program/undergraduate-resources/academic-writing-resources/writing-research-papers/appropriate-references.html>.

⁶⁹ Usp. Understanding & evaluating sources. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://nmsu.libguides.com/sources/types>.

⁷⁰ Usp. General library research tutorial: module 3: understanding source types. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://researchguides.ben.edu/general-research/source-types>.

su za radove u repozitoriju najviše zainteresirani studenti koji žele vidjeti kako su radovi slične tematike napisani, ali ne nužno i citirati taj rad. Radovi FFST-a u Dabru koji čine četvrtinu ukupnog broja radova, nisu u otvorenom pristupu, ali to nije utjecalo na statističke značajnosti razlika u korištenju dvaju sustava. Sustav Hrčak više se koristi za preglede i preuzimanja radova sa svih triju fakulteta. Radovi u Hrčku koji se više pregledavaju, više se preuzimaju i imaju više citata, što pokazuje da portal Hrčak ima važnu ulogu u diseminaciji radova. Ranije studije također pokazuju da postoji pozitivna povezanost između broja citata i preuzimanja rada, a najviše preuzimani radovi postižu i najveći broj citata.⁷¹ U sustavu Hrčak svaki treći analizirani rad citiran je dva ili više puta, dok u sustavu Dabar toliku citiranost ima 4 % diplomskih radova.

Rezultati istraživanja pokazuju da je tri puta veći postotak objavljenih radova iz društvenih znanosti nego iz humanističkih znanosti, a navedeni podatak u skladu je s rezultatima istraživanja Gumpenbergera i suradnika, prema kojemu su društvene znanosti bile uspješnije u povećanju diseminacije i vidljivosti u digitalnoj i internetskoj eri.⁷² Također, radovi iz područja društvenih znanosti više se koriste. Članci iz društvenih znanosti u sustavu Hrčak više se pregledavaju, a diplomski radovi iz tog područja koji su pohranjeni u sustavu Dabar više se citiraju. Utvrđene su i specifičnosti pojedinih znanstvenih polja. Diplomski radovi iz psihologije imaju veći broj pregleda u sustavu Dabar u usporedbi s radovima iz pedagogije i filologije. Moguće je da studenti psihologije imaju potrebu više koristiti diplomске radove svojih kolega, što se može provjeriti u budućim istraživanjima.

Nisu utvrđene razlike među trima filozofskim fakultetima u postotku objavljenih radova koji su proizašli iz diplomskih radova. U tom pogledu nema statistički značajnih razlika među trima fakultetima niti na razini znanstvenih polja. Te su razlike zanemarive, u okviru slučajnih varijacija.

U analiziranom uzorku, svaki drugi rad u kategoriji je izvornog znanstvenog rada. Potom slijede stručni radovi (23 %), pregledni radovi (12 %) i ostale kategorije. Nisu utvrđene značajne razlike u bibliometrijskim pokazateljima korištenja radova s obzirom na kategoriju rada. Čitaju se i citiraju sve kategorije radova.

Ovim istraživanjem utvrđeno je da je više od 4/5 znanstvenih i stručnih radova objavljeno u prve dvije godine nakon uvrštavanja diplomskog rada u Dabar. Navedeni rezultat u skladu je s rezultatima istraživanja D. Shukla i suradnika,⁷³

⁷¹ Usp. na primjer, Perneger, T. V. Online accesses to medical research articles on publication predicted citations up to 15 years later. // *Journal of Clinical Epidemiology* 68, 12(2015), str. 1444. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2015.01.024>; Vidi također, Subotic, S.; B. Mukherjee. Short and amusing: the relationship between title characteristics, downloads, and citations in psychology articles. // *Journal of Information Science* 40, 1(2014), str. 115. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165551513511393>.

⁷² Usp. Gumpenberger, C.; J. Sorz; M. Wieland; J. Gorraiz. Nav. dj., str. 273.

⁷³ Usp. Shukla, D.; M. Tripathi; B. I. Devi. Nav. dj., str. 97.

usmjerenim na vremenski odmak u publiciranju radova temeljenih na doktorskim radovima.

Značajan broj radova objavljen je u koautorstvu studenta, mentora i/ili članova povjerenstva. Objavljivanje istraživanja u suradnji sa studentima značajno je za sveučilišne nastavnike jer je objavljivanje recenziranih publikacija preduvjet za zaposlenje i napredovanje u visokom školstvu.⁷⁴ Dodatni motiv za objavljivanje znanstvenog rada sa studentima može se pronaći u Uvjetima rektorskog zbora koji također reguliraju napredovanje u visokom školstvu.⁷⁵

Objavljivanje radova na temelju ocjenskih radova uvrštenih u repozitorije još uvijek je nedovoljno istražena tema koja izaziva prijepore kod znanstvenika u različitim znanstvenim područjima. Rezultat istraživanja prema kojem u manje od četvrtine analiziranih radova stoji napomena da je objavljeni rad nastao kao rezultat diplomskog rada ukazuje na to da je potrebno dodatno informacijsko opismenjavanje o otvorenom pristupu. Nadamo se da će ovaj rad doprinijeti boljem razumijevanju teme. Rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti u budućem radu knjižničara koji studentima i njihovim mentorima pomažu u odabiru časopisa za objavu istraživanja koja su provedena u okviru diplomskog rada. Rad može poslužiti i urednicima probirnih časopisa kao analiza postojećeg stanja i polazište za odabir radova. Od interesa za buduća istraživanja bit će praćenje mogućeg porasta broja objavljenih radova nakon pokretanja interdisciplinarnog probirnog časopisa na Sveučilištu u Splitu te usporedba podataka s podacima iz ovog istraživanja.

LITERATURA

Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Etički kodeks odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju. [citirano: 2020-11-01]. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/StrucnaTijela/Etički%20kodeks%20odbora%20za%20etiku%20u%20znanosti%20i%20visokom%20obrazovanju.pdf>.

Ale Ebrahim, N.; H. Salehi; M. A. Embi; F. Habibi; H. Gholizadeh; S. M. Motahar. Visibility and citation impact. // *International Education Studies*, 7(2014), 120-125. DOI: <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v7n4p120>.

⁷⁴ Usp. Van Dijk, D.; O. Manor; L. B. Carey. Publication metrics and success on the academic job market. // *Current Biology* 24, 11(2014), str. 516. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cub.2014.04.039>

⁷⁵ U znanstveno-nastavno zvanje docenta može biti izabrana osoba koja je pomogla studentima preddiplomskih/diplomskih studija pri izradi završnih/diplomskih radova i pri tome da je objavila barem jedan rad u koautorstvu sa studentom, odnosno za zvanje izvanrednog i redovitog profesora po dva rada. Usp. Odluka o nužnim uvjetima za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u znanstveno-nastavna zvanja. // *Narodne novine* 106, 2376(2006). [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_106_2376.html

- Alemayehu, M. W. Researchers' attitude to using institutional repositories: a case study of the Oslo University Institutional Repository (DUO): diplomski rad, Oslo: Oslo University College, 2010. [citirano: 2020-11-04] Dostupno i na: <http://hdl.handle.net/10642/426>
- Armbruster, C.; L. Romary, L. Comparing repository types: challenges and barriers for subject-based repositories, research repositories, national repository systems and institutional repositories in serving scholarly communication. // *International Journal of Digital Library Systems (IJDLS)* 1, 4 (2010), 61-73. [citirano: 2020-10-25]. Dostupno i na: <https://hal.inria.fr/inria-00465197v2/document>
- Baro, E. E.; P. G. Otiode. Electronic theses and dissertations and institutional repositories: road map to research visibility in Africa. // *Preservation, Digital Technology & Culture (PDT&C)* 43, 3 (2014), 114-126.
- Batarelo Kokić, I.; V. Novosel. The ball is in your court: information literacy self-efficacy and information literacy competence relation. // *Information Literacy: Lifelong Learning and Digital Citizenship in the 21st Century* / ur. Serap Kurbanoglu. Cham: Springer, 2014. Str. 512-520. DOI: http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-14136-7_54.
- Baždarić, K.; V. Pupovac; L. Bilić-Zulle; M. Petrovečki. Plagiranje kao povreda znanstvene i akademske čestitosti. // *Medicina Fluminensis* 45, 2(2009), 108-117.
- Björk, B. C. Gold, green, and black open access. // *Learned Publishing* 30 (2017), 173-175. DOI: <https://doi.org/10.1002/leap.1096>.
- Borrego, Á. Institutional repositories versus Research Gate: the depositing habits of Spanish researchers. // *Learned Publishing* 30, 3 (2017), 185-192. DOI: <https://doi.org/10.1002/leap.1099>.
- Bourdieu, P. La spécificité du champ scientifique et les conditions sociales du progrès de la raison. // *Sociologie et Sociétés* 7 1(1975), 91-118.
- Brown, J. An introduction to Overlay Journals. [citirano: 2020-07-14]. Dostupno na: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/19081/1/19081.pdf>.
- Calderón-Martínez, A.; E. Ruiz-Conde. The participation and Web visibility of university digital repositories in the European context. // *Comunicar: Revista Científica de Comunicación y Educación* 20, 40 (2013), 193-201. DOI: <https://doi.org/10.3916/C40-2013-03-10>.
- Celjak, D.; Z. Bekić; M. Cundeković; L. Jercec; M. Milinović; A. Zubić. DABAR-the national infrastructure for digital repositories. // *EUNIS 23rd annual congress: Shaping the digital future of universities: book of proceedings.* / European University Information Systems Organization (EUNIS), 2017. Str. 16-24. DOI: <https://doi.org/10.17879/21299722960>
- Cullen, R.; B. Chawner. Institutional repositories, open access, and scholarly communication: a study of conflicting paradigms. // *The Journal of Academic Librarianship* 37, 6(2011), 460-470. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2011.07.002>.

- de Winter, J. C. F. The relationship between tweets, citations, and article views for PLOS ONE articles. // *Scientometrics* 102(2015), 1773-1779. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1445-x>.
- Ferreras-Fernández, T.; F. García-Peñalvo; J. A. Merlo-Vega; H. Martín-Rodero. Providing open access to PhD theses: visibility and citation benefits. // *Program* 50, 4(2016), 399-416. DOI: <https://doi.org/10.1108/PROG-04-2016-0039>.
- Ferreras-Fernández, T.; J. A. Merlo-Vega; F. J. García-Peñalvo. Impact of scientific content in open access institutional repositories: a case study of the repository Gredos. // *TEEM '13: Proceedings of the First International Conference on Technological Ecosystem for Enhancing Multiculturality.* / ur. Francisco José García-Peñalvo. New York: ACM, 2013. Str. 357-363. DOI: <https://doi.org/10.1145/2536536.2536590>.
- Filozofski fakultet Rijeka. Repozitorij Filozofskog fakulteta Rijeka: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-25]. Dostupno na: <https://repository.ffri.uniri.hr/stats/objects>.
- Filozofski fakultet u Splitu. repozitorij.ffst.unist.hr: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: <https://repozitorij.ffst.unist.hr/stats/objects>.
- Fraser Riehle C; M. Kaye. Undergraduate researchers report only moderate knowledge of scholarly communication: they must be offered more support. // *Impact of Social Sciences Blog*, 2017 Mar 9. [citirano: 2020-07-14]. Dostupno na: <http://eprints.lse.ac.uk/69936/>.
- General library research tutorial: module 3: understanding source types. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://researchguides.ben.edu/general-research/source-types>
- Gilliam, C.; C. Daoutis. Can openly accessible e-theses be published as monographs? A short survey of academic publishers. // *The Serials Librarian* 75, 1-4(2019), 5-12. DOI: <https://doi.org/10.1080/0361526X.2019.1589633>
- Guidelines on how to write a term paper, bachelor's thesis, diploma thesis and master's thesis at the Institute for macroeconomics. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: https://www.ruhr-uni-bochum.de/mak/mam/content/guidelines_rub_papers_2020.pdf.
- Gumpenberger, C.; J. Sorz; M. Wieland; J. Gorraiz. Humanities and social sciences in the bibliometric spotlight: research output analysis at the University of Vienna and considerations for increasing visibility. // *Research Evaluation* 25, 3(2016), 271-278. DOI: <https://doi.org/10.1093/reseval/rvw013>.
- Harnad, S. Electronic preprints and postprints. // *Encyclopedia of Library and Information Science* Marcel Dekker 67, 4(2003). [citirano: 2020-07-09]. Dostupno na: <http://www.cogprints.org/3020/1/eprints.htm>
- Hebrang Grgić, I. Information literacy and open access in Croatian academic libraries. // *Library Review* 65, 5/5(2016), 255-266.

- Hebrang Grgić, I. Kriza izdavaštva znanstvenih časopisa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 47, 1-2(2004), 87-94.
- Hensley, M. K.; H. R. Johnson. The library as collaborator in student publishing: an index and review of undergraduate research journals. // *Scholarship and Practice of Undergraduate Research* 2, 4(2019), 58-67.
- Higgs, J. Research training and publishing: a partnership approach to liberating scholarship. // *Publishing higher degree research* / ur. Janice Orrell, David D Curtis. Rotterdam: Sense Publishers, 2016. Str. 3-12. DOI: 10.1007/978-94-6300-672-9_1.
- Hume, K. The perils of publishing your dissertation online. // *The Professor Is In*. 2011. [citirano: 2020-10-01]. Dostupno na: <http://theprofessorisin.com/2011/08/24/the-perils-of-publishing-your-dissertation-online>.
- Johnson, A. M. Connections, conversations, and visibility: how the work of academic reference and liaison librarians is evolving. // *Reference & User Services Quarterly* 58, 2(2018), 91-102. DOI: <http://dx.doi.org/10.5860/rusq.58.2.6929>.
- Joo, S.; D. Hofman; Y. Kim. Investigation of challenges in academic institutional repositories. // *Library Hi Tech* 37, 3(2019), 525-548. DOI: <https://doi.org/10.1108/lht-12-2017-0266>.
- Koler-Povh, T.; M. Mikoš; G. Turk. Institutional repository as an important part of scholarly communication. // *Library Hi Tech* 32, 3(2014), 423-434. DOI: <https://doi.org/10.1108/LHT-10-2013-0146>.
- Macan B. *FULIR–Repozitorij cjelovitih tekstova Instituta Ruđer Bošković*. // *Kemija u industriji* 63, 7-8(2014), 269-276. DOI: <https://doi.org/10.15255/KUI.2014.003>
- Macan, B. *Važnost obveza samoarhiviranja radova u otvorenom pristupu za uspješnost digitalnih repozitorija*. // *Knjižnice: kamo i kako dalje?: Knjižnične zbirke i usluge; knjižnice i istraživački podatci; pozicioniranje knjižnica i knjižničara* / ur. Dina Mašina; Kristina Kalanj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2017. Str. 153-168.
- Markulin, H.; M. Šember. University of Zagreb Medical School repository: promoting institutional visibility. // *Croatian Medical Journal* 55, 2(2014), 89-92. DOI: <https://doi.org/10.3325/cmj.2014.55.89>.
- Marušić, M.; V. Tomić; D. Gudelj; E. Wager; A. Marušić. University repository overlay journal—increasing the quality and visibility of student research at the University of Split, Croatia. // *European Science Editing* 45, 2(2019), 39-41. [citirano: 2020-07-09] Dostupno na: <https://europeanscienceediting.eu/articles/university-repository-overlay-journal-increasing-the-quality-and-visibility-of-student-research-at-the-university-of-split-croatia>.
- Melinščak Zlodi, I. *Razvoj otvorenog pristupa u Hrvatskoj*. // *Otvorenost u znanosti i visokom obrazovanju* / ur. Hebrang Grgić, I. Zagreb: Školska knjiga, 2018. Str. 43-58.
- Melinščak Zlodi, I.; M. Melinščak. *OAI@AKM*. // 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova / ur. Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 192-204.

- Nacionalni repozitorij završnih i diplomski radova ZIR [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/o-repozitoriju>.
- O hrčku. [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/index.php?show=text&str=vise>.
- Odluka o nužnim uvjetima za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u znanstveno-nastavna zvanja. // Narodne novine 106, 2376(2006). [citirano: 2020-07-03]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_106_2376.html
- Perneger, T. V. Online accesses to medical research articles on publication predicted citations up to 15 years later. // Journal of Clinical Epidemiology 68, 12(2015), 1440-1445. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2015.01.024>.
- Pickton, M.; C. McKnight. Is there a role for research students in an institutional repository? Some repository managers' views. // Journal of Librarianship and Information Science 39, 3(2007), 153-161. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000607080418>.
- Ramirez, M. L.; J. T. Dalton; G. McMillan; M. Read; N. H. Seamans. Do open access electronic theses and dissertations diminish publishing opportunities in the social sciences and humanities? Findings from a 2011 survey of academic publishers. // College & Research Libraries 74, 4 (2013), 368-380. DOI: <https://doi.org/10.5860/crl-356>
- Robinson M. Promoting the visibility of educational research through an institutional repository. // Serials Review 35, 3(2009), 133-137. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.serrev.2009.06.001>.
- Rubinić D.; I. Stričević. Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens Graz. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4(2011), 23-48.
- Russell, R.; M. Day. Institutional repository interaction with research users: a review of current practice. // New Review Of Academic Librarianship 16, 1(2010), 116-131. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614533.2010.509996>
- Stojanovski, J. (R)evolucija znanstvenih časopisa. // Hrvatski znanstveni časopisi / ur. Ivana Hebrang Grgić. Zagreb: Školska knjiga, 2015. Str. 55-77.
- Škorić, L.; D. Vrkić; J. Petrak. Current state of open access to journal publications from the University of Zagreb School of Medicine. // Croatian Medical Journal 57, 1(2016), 71-76. DOI: <https://doi.org/10.3325/cmj.2016.57.71>
- Shukla, D.; M. Tripathi; B. I. Devi. Conversion of thesis to peer-reviewed publication. // Indian Journal of Neurosurgery 8, 2(2019), 93-98. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0039-1694959>
- Stojanovski, J. Promicanje ideja otvorene znanosti u Hrvatskoj // Socijalne teme 1, 6(2019), 167-170. [citirano: 2020-07-20]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/233286>.

- Stanton, K. V.; C. L. Liew. Open access theses in institutional repositories: an exploratory study of the perceptions of doctoral students. // *Information Research* 17, 1(2012), rad 107. [citirano: 2020-07-10]. Dostupno na: <http://InformationR.net/ir/17-1/paper507.html>.
- Stone, G.; K. Jensen; M. Beech. Publishing undergraduate research: linking teaching and research through a dedicated peer-reviewed open access journal. // *Journal of Scholarly Publishing* 47, 2(2016), 147-170. DOI: <https://doi.org/10.3138/jsp.47.2.147>.
- Subotic, S.; B. Mukherjee. Short and amusing: the relationship between title characteristics, downloads, and citations in psychology articles. // *Journal of Information Science* 40, 1(2014), 115-124. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165551513511393>.
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. FFOS-repozitorij: statistika pohrane objekata [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-15]. Dostupno na: <https://repositorij.ffos.hr/stats/objects>.
- Sveučilište u Zagrebu, Sveučilišni računski centar (Srce). DABAR: statistika repozitorija [skup podataka], (2020). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/stats/objects>.
- Tahamtan, I.; A. Safipour Afshar; K. Ahamdzadeh. Factors affecting number of citations: a comprehensive review of the literature. // *Scientometrics* 107(2016), 1195–1225. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-016-1889-2>.
- Tmava, A. M.; D. G. Alemneh. Enhancing content visibility in institutional repositories: overview of factors that affect digital resources discoverability. // 2013 International iConference. [citirano: 2020-07-09] Dostupno na: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc146593/m2/1/high_res_d/iConference-Dan-Meti.pdf.
- Understanding & evaluating sources. [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://nmsu.libguides.com/sources/types>.
- Van Dijk, D.; O. Manor; L. B. Carey. Publication metrics and success on the academic job market. // *Current Biology* 24, 11(2014), 516-517. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cub.2014.04.039>.
- Vrana, R. Digitalni repozitoriji znanstvenih informacija u knjižnicama visokoškolskih ustanova Sveučilišta u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 59, 3-4(2016), 265-300. [citirano: 2020-08-09] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/187620>
- Westell, M. Institutional repositories: proposed indicators of success. // *Library Hi Tech* 24, 2(2006), 211-226. DOI: <https://doi.org/10.1108/07378830610669583>.
- What types of references are appropriate? [citirano: 2020-11-05]. Dostupno na: <https://psychology.ucsd.edu/undergraduate-program/undergraduate-resources/academic-writing-resources/writing-research-papers/appropriate-references.html>.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. // *Narodne novine* 94, 2132(2013). [citirano: 2020-07-02]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html.